

- ❑ Fethi Naci bu haftaki 'Eleştiri Gün-
lüğü'nde Cemil Kavukçu'nun son
hikâyesini değerlendiriyor .....3. sayfa
- ❑ Erendiz Atasü ve Aydın Özakin'dan
Ayla Kutlu'nun son kitabı ..... 6. sayfa
- ❑ A. Güçhan , Ali Akay ve Emre Zeyti-
noğlu'nun kitabını yazdı .....8. sayfa
- ❑ Attilâ İlhan'ın 41. yapıtı Öner Yağ-
cı'nın kaleminden ..... 12. sayfa

KİTAP

İstanbul'dan Kapadokya'ya...

Semih Balcıoğlu

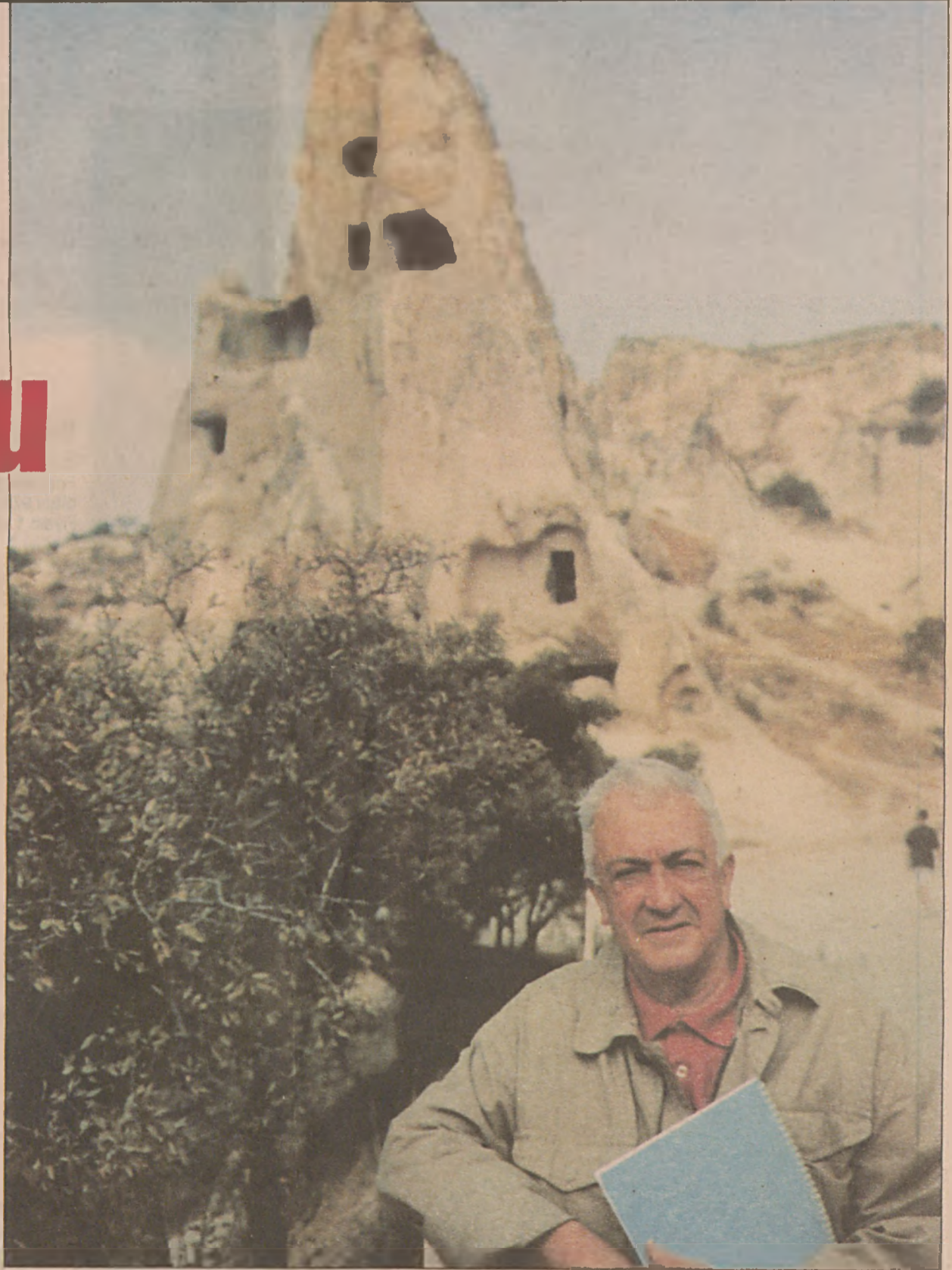
"Kapadokya'yı 70'li yıllardan bu yana hep çizmek ve kitap yapmak istedim. Tabii sonra da sergilemek. Ama bir işi yapıp bitirmek için önce başlamak lazım. Bu heyecanlı proje de o yıllardan bu yana savsaklandı durdu. Birkaç dostum olmasaydı Kapadokya'ya hâlâ başlamamış olacaktım.

Masabaşı karikatürcülüğünün bir yere kadar olduğunu çok iyi bilenlerdenim. İnsanı masaya, bulunduğu şehre ve mesleğinde bir yere mihlar. Bunu mutlaka kırmak lazımdır. Kırmazsanız ne olur? Ne olacak "Masabaşı" dedik işte... Masabaşında kalırsınız. Gezip dolaşmakla hem siyasal karikatürünüz gelişir, hem de çizginiz.

Neden Kapadokya? Her karikatürcü çizgisine, neyin gidip neyin gitmeyeceğini herkesten çok iyi bilir. Çünkü, kâğıt ve kalemle o baş başdır. Kâğıt kalemle o savaşır.

Çeyrek asır önce "Kapadokya" derken daha oraları görmemişim. Sadece fotoğraflardan ve okuduklarımdan kestiriyordum. Ama defalarca gidip görünce ne kadar haklı olduğumu anladım. İnanılmaz güzellikteki duvar resimleriyle bezenmiş kiliseleri, tarihi, doğası, insanı, halıcılığı, kilimciliği, şarapçılığı, çanak çömlekçiliği ve tabii o güzelim peribacaları ve yeraltı şehirleri insanı gerçekten büyülüyor. Bu güzelliklerin sadece fotoğraflarda değil, çizgimle de kalmasını istedim.

Kitabı hazırlamam uzun bir zaman aldı. Zor bir konuydu. Bunu da bilerek ve seve seve ben istedim. Önümde bir tek örnek yoktu. Ne yaparsam o gidecekti. Yüzeysel bir çalışma olmaması için yapılabilecek her türlü çalışmayı yaptım. Fazla söze gerek yok. Buyurun çizgilerimle Kapadokya'yı izlemeye.

TURGAY GÖNENÇ

Karikatürlerin varlık alanlarını, genelde günlük gazeteler, karikatür dergileri oluşturmuştur. Bu da, karikatürün ömrünü 24 saat ya da derginin yayın süresiyle sınırlıyor. Başlangıçta karikatür çizerleri, bunu aşmak için, yayımladıkları karikatürlerden seçmelerini kitaplaştırma gereğini duydular. Böylece "karikatür albümleri" oluşmaya başladı. 1954 yılında, Yeditepe Yayınları arasında çıkan "Turhan Selçuk Karikatür Albümü"nü, bu açıdan bir başlangıç sayabiliriz. Daha sonraki yıllarda karikatür albümleri çoğalmaya başladı. Yine zaman içinde görüldü ki; varoluş alanları günlük gazete ya da dergiler olan bu karikatürler, gün-

cel yaşamla organik bağı nedeniyle eskimekten kurtulmuyor. Siyasal karikatürler de, giderek geçmişin belgelerine dönüşüyor. Yaşayan, eskimezliğe ulaşanlar ise, günlük gazete ya da süreli dergi karikatür anlayışının dışında kalanlar.

"Karikatür Albümü"nü gerçek karşılığı bu derleme ya da toplamanın dışındadır. Çağdaş ustaların oluşturdukları albümler, karikatürün solugunu da genişletti, ufkunu da. Özellikle, Fransız çizerlerinin çıkışlarıyla. "Karikatür Albümü" kavramı: Bir "ana tema" ve bunun üzerine kurulan "çeşitlemeler"den oluşmaya başladı. Bu oluşumu zorunlu kılan iki ana olguyu belirtmekte yarar var. Sanatçının kendini koruma iç güdüsü ile karikatürün bir sanat dalı olarak görülmeye başlanması.

Türk karikatür sanatında, çağdaş karikatür albümü

OKURLARA

Semih Balcıoğlu bir yıl aradan sonra dergimize yeniden kapak oluyor. Neden mi? Nedeni basit; olağanüstü çizgileri ile bu kez de Kapadokya'yı getirip koydu önümüze.

Olağanüstü "Güle Güle İstanbul" albümünden sonra yine bir kentimizi geçmişi, şimdisi ve geleceği ile bizlere aktarıyor Semih Balcıoğlu. Balcıoğlu'nun "Kapadokya" albümünden geçen yıl kendisi ile "Palyaçolar" albümü için yaptığımız ve kapaktan girdiğimiz söyleşi sırasında habermiz olmuş ve çok heyecanlanmıştık. 1998 yılının son günlerinde ulaştı albüm elimize.

Hemen çevirmeye başladık albümün sayfalarını. Heyecanlanmak elde değildi. Usta yine olağanüstü bir albüm çıkarmıştı ortaya. Balcıoğlu'nun dinamizminin ve çalışkanlığının bu alanın diğer çizerlerine de bulaşmasını ve bu türdeki albümlerin çoğalmasını dileyerek "Elime sağlık Semih Balcıoğlu" diyelim.

Ayla Kutlu, yazdığı her kitabıyla edebiyat gündemimize gelip oturuyor. Bu kez "Emir Beyin Kızları" ile gündemde. Kutlu'nun "Bir Göçmen Kuştu O" romanının devamı niteliğindeki "Emir Beyin Kızları" üzerine bir başka romancımız Erendiz Atasü ve Aydın Ozakin'in birer yazıları var sayfalarımızda.

Ali Akay ve Emre Zeytinioğlu'nun "Kavramın Sınırlarında" adlı kitabını ise Ayşegül Güçhan değerlendirdi. Bol kitaplı günler!...

TURHAN GÜNAY

KİTAP
İmtiyaz Sahibi: Berin Nadi
Basın ve Yayın: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. Genel Yayın Yönetmeni: Orhan Erinc Genel Yayın Koordinatörü: Hikmet Çetinkaya Yazışmaları Müdürü: İbrahim Yıldız Sorumlu Müdür: Fikret İlikçi Yayın Yönetmeni: Turhan Günay Grafik Yönetmen: Dilek Likorur Reklam: Medya C

Eleştiri Günlüğü FETHİ NACİ

Tek hikâye için eleştiri

"Kurtuluş Yolu"

Tek hikâye için eleştiri ilk kez 1953'te yazmıştım; "Fethi Naci" imzasıyla yazdığım ilk yazı "Yazarın gerçeğe bakışı"ydı, Orhan Kemal'in "Kurtuluş Yolu" adlı hikâyesi için eleştiriye şöyle başlıyordum: "Yaşadığı çevre içindeki insanlar şöyle yahut böyle davranıyor diye, yazar, alışlagelmiş bir deyimle, 'gerçeği olduğu gibi göstermek' kaygısı ile onların şöyle yahut böyle düşünüyör, olaylar karşısında şöyle yahut böyle düşünmelerini, olaylar karşısında şöyle yahut böyle davranmalarını 'bir ayna gibi' aksettirmeye kalkınca, gerçekçilik adına olsa olsa bir 'beş duyu gerçekçiliği' yapıyor. Gerçeğin ölü bir görünüşünü veriyor. Böyle bir yazar, gerçekçiliği, sanatın görevini, bugün anlaşılması gereken anlamda anlayabilmiş midir? Bu mudur gerçekçilik?" Sonra şöyle diyordum: "Orhan Kemal'in hikâyesindeki işsiz marangozu alalım. Önünde büyük bir mesele var: 'İşsizlikten kurtulmak, insan gibi yaşamak için bir 'kurtuluş yolu' bulmak.' Marangoz ne yapıyor? İş arıyor, bulamıyor. Adam öldürmeyi tasarlıyor, öldüremiyor. Sonunda eskiden bütün işçiliği yapan karısı, 'Sırt sırta versek. Ben de çalışsam, sen de...' diyor. 'Bizim için tek kurtuluş yolu bu!' diyor. İşçi de, 'Evet, diye mırıldanıyor, kurtuluş yolu bu. Anlıyorum...' / Ne yapmış yazar? Olaylara işçinin gözüyle bakmış, olaylar karşısında onun düşündüğü gibi düşünmüş. İşçinin hayatı, düşünceleri, Orhan Kemal'in kafasından geçmemiş gibi verilmiş. Yazarın kafası burada bütünden kopmuş gerçekleri tespit etmekten öte geçemiyor. Sismografların depremi tespit etmeleri gibi bir şey. Mekanik yani, yaratıcı değil." (İnsan Tükenmez, Adam Yayınları, 3. baskı, ss. 27-28)

Kasımpatları

İkinci hikâye, Steinbeck'in "Kasımpatları" adlı hikâyesi, kitaba adını veren hikâye. Çeviri Memet Fuat'ın; "Ne çeviri! Tek sözcükle, nefis." demişim. Hikâye kişileri kadın, kocası, bir de "tamirci". O hikâyeyi şöyle değerlendirmişim: "Kasımpatları", bir hikâye başyapıtı bence. Ruhsal durumların sadece diyaloglarla ve hareketlerle verildiği, işlevsel olmayan tek konuşmanın, tek hareketin bulunmadığı, böylesine ustaca kurulmuş çok az hikâye anımsıyorum... Steinbeck düz, sade bir anlatımla 'yazınsal dil'e örnekler gösterilebilecek bir hikâye yazmış: Söylemek istediklerini açıkça söylemiyor, söylenenlerden siz çıkarıyorsunuz bunları. / 'Kasımpatları', edebiyat derslerinde üzerinde çalışılacak örnek bir hikâye." (Roman ve Yaşam, Eleştiri Günlüğü: 3, Can Yayınları, 1992, s. 212)

"Kan"

Üçüncü hikâye, adını anımsayacağınızı sanmadığım bir hikâyeciden: İzzet Harun Akçay'ın 1992'de yayımlanan Mavi Şehir adlı kitabındaki "Kan". Akçay'ın hikâyesi, "Artık ne sövgü, ne övgü; sadece gerçek insanlar." diye özetlediğim görüşün ürünü. Kabul etmeli: Çarpıcı bir ürün. Akçay, yalnız "siyasilerin kaldığı" bir hapishanede, bir "devrimci"nin nasıl işkenceciye dönüştüğünü anlatıyor. Hikâyenin sonunda o eski sosyoloji asistanının değerlendirmesini okuyoruz: "Hoca, Mak-

yavel'in felsefesini; ilk kez bu cezaevinde işkence yapan devrimciler gördüğünü, hayretlerinde kaldığını, bunun insanlık suçu olduğunu uzun uzun anlatıyor. Hoca gibi düşünen çok az bu tartışmalarda; üstelik etkin de değiller." (Eleştiri Günlüğü 4, Adam Yayınları 1994, s. 111) Pek usta işi bir hikâye değil ama anlattıkları çok önemli.

Ülkemizde yayımlanan dergiler içinde en çok Adam Öykü'yü sevdiğimi daha önce de yazmıştım; her sayısında keyifle okunacak birkaç hikâye var, hikâye üzerine ilginç incelemeler (Ekleme gerek: Çeviri) var. Derginin Ocak-Şubat 1999 sayısında Cemil Kavukçu'nun nefis bir hikâyesini okudum: "Şarkılar onu söylemiyor". Bu hikâye de başlı başına bir eleştiriye hak ediyor.

Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar"ının Cemil Kavukçu'daki karşılığı "kaybedenler"dir: Aydın kişi değildir bunlar, Ağır Abi'nin tanımla "burada içenlerin kuzeyi güneyi kalmamış artık, pusulalar harap"tır. Cemil Kavukçu, çizgi dışı insanları anlatmayı seviyor; bunlar, aydın takımından değil, "alt tabaka"dan insanlar.

Meyhaneye biri "Tabut" demiş, "Kırık Bardak" olmuş "Tabut". (1970'lerin başlarında da Bodrum'da bir Kırık Çatal vardı; Han Restaurant'ın hemen bitişiğinde. Lokantayı işleten Cavit, Mehmet Ulusoy'un arkadaşıydı; Mehmet, Cavit'i kollamak için bizi hep oraya sürüklerdi. Ama yürümedi Kırık Çatal. Cavit lokantayı kapattı, asıl işine, soförlüğe döndü.) "Tabut, eskiden zahire toptancı dükkânıymış; babasının sağlığında. Bir ara depo olarak kullanılmış; babası öldükten sonra ve Tahsin içerde 'öyle icap ettiği için' yattarken... Şimdi ise kaybedenlerin dergâhi."

Tahsin'in Ağır Abi ile birlikte mahpuslukları var. Niçin yattıklarını Tahsin'e soramıyorlar ama Ağır Abi'ye sorabiliyorlar: "Öyle icabetti, girdik." diyor Ağır Abi, o kadar! Ama herkes bilir Tahsin'in "karasevda"dan bu hallere geldiğini: "Tahsin bu, bir kez seviyor ve çakıyor kibriti; değerdi, değmezdi hesabı yapmadan ateşliyor fitili." Ağır Abi laf söyletmez Tahsin'e: "Ö, sapına kadar delikanlıdır. Onun çektiklerinin yüzde birine dayanabilenin alnını karışırım." Çok kahırlandığı zaman Ağır Abi, Tahsin'in dürüstlüğünden, saflığından söz eder: "Harcandı. Ama helal olsun, delikanlılığı ben ondan öğrendim. Bir pire için değil yorgan, bir hayatın nasıl yakılabileceğini onda gördüm. Biz yakmadık da ne oldu, hepimiz buradayız işte!"

"Bildığımız bir şey vardı ki, Tahsin acı çekmiyordu artık; üzülüyordu. sevinmiyordu,

düş kurmuyordu, rüya görmüyordu, üşümüyordu, terlemiyordu, radyo dinlemiyordu, televizyon izlemiyordu, gazete okumuyordu. Tahsin, duvarın ötesine geçmişti, içiyordu, aklına esince uyuyordu, arada da Ağır Abi'nin 'roman gibi' dediği gülüşüyle gülüyordu."

Ağır Abi, "ilginin kendine yöneldiğinden emin olunca" Korsan'ın (Tahsin'in köpeği) hikâyesini anlatıyor, hikâye bitince dinleyenler "Vay be!" diyerek Korsan'a bakıyorlar ve Cemil Kavukçu'nun usta anlatıcılığı da bana "Vay be!" dedirtiyor: "Her olasılığa karşı (öyle ya, ne öküzlere var) küçük bir açıklama yapıyor Ağır Abi: 'Hani bir zamanlar onun kuyruğunu kestiydi ya, şimdi o da ayağını ısırarak hem onu kurtarıyor, hem de kuyruğunun öcünü dolaylı yoldan alıyor.'"

Bir de "şair ruhlu biri" var, o da farkındadır: "Para, Tahsin için (...) kıç silmeye bile değmeyecek baktan kâğıt parçalarıdır. İçtiğinin parasını ödeyecek durumda olan öder, ödeyemeyenin de canı sağ olsun." Bu "şair ruhlu", bir gün şöyle der: "Bu öyle büyük bir tabut ki..." Sonra susar. Kimse de bir şey sormaz. "Şair ruhlu", hikâyenin sonlarında, bir defa daha ayağa kalkar, sessizliği sağlar, gözleri kapalı, başı yukarı doğru, Tabut'un üst kısmına bakar gibidir; konuşmaya başlar: "Bu, öyle büyük bir tabut ki..." Gene sözünün arkasını getiremez: "Gerisi olmadığını biliyorduk. Alkışladık." Cemil'in birkaç cümleyle çizdiği kişiler, roman kişileri kadar canlı.

O sırada, yeni kalkan Tahsin, merdivenin basamağındadır: "Artık hiçbir şarkı beni söylemiyor." der. Ağır Abi, "Tahsin'i söyleyecek şarkılara içelim." der. Ve hikâye "Hepimiz biliyorduk ki, öyle şarkılar mutlaka vardır." cümlesiyle biter.

Doğrusu ben bundan pek emin değilim: Öyle şarkıların olabileceği için "Bir pire için değil yorgan, bir hayatı yakabilecek insanlar olması gerek; oysa "bir hayatı yakabilecek insanlar", "o güzel atlara bindiler, gittiler."

"Tabut", Cemil için yeni bir "mekân"; yarattığı böyle bir mekânı, yarattığı böyle insanları Cemil tek hikâye ile tüketmez, arkası gelecektir. ■

Cemil Kavukçu

Semih Balcioğlu

Kapak konusunun devamı...

niteliği ve özgünlüğünü sergileyen ilk yapıt olarak: "Güle Güle İstanbul"u saymak sanırım, yanlış bir değerlendirmeye değildir. Semih Balcioğlu'nun 1979 yılında yayımlanan bu albümü, çağdaş bir Türk sanatçısının geniş bir zaman dilimi içinde İstanbul'u sorgulamakla kalmıyor; tema ile buna denk düşen karikatür estetiğini de gündeme getiriyordu. Semih Balcioğlu bu al-

bümle, özgün bir karikatür sergi dönemi de ülkemizde başlatıyordu. Böylece albümler, karikatürün plastik sanatları içinde: ama karikatürün çağdaş anlamından uzaklaşmadan yer almasını hızlandırdı.

Balcioğlu'nun: Gözüm Görmesin, Palyaçolar albümleri. Bir simgenin (siyah bir bant, kırmızı bir palyaço burunu) ne denli anlam ve anlatım zenginliği kazanabileceğinin, estetik kaygılar içinde, doyurulmaz örnekleridir.

1968 yılında, Sempé'nin: "Saint-Tropez" albümü yayımlandığında, karikatürün farklı bir boyut ve estetik kazandığına inandım. Sempé'nin albümlerindeki çeşitlenme ve anlam derinliği gücünü konu ya da ana temaya denk düşen çizgi estetiğinden alır. Saint-Tropez burjuvaziyi karikatür gücüyle irdeleyen, sorgulayan bir albümdü. Sanırım, Semih

yaklaşıyor. Sanki temelinde günümüz Evliya Çelebi'si var. Onun gülümseyişi, onun hüznü. Bu açıdan "Kapadokya": Semih Balcioğlu'nun bir seyahatnamesi niteliğinde. Gittiği yeri tanıyıp, anlatmak isteyen usta bir seyahatname çizeri. İstanbul'da geçmiş ve an sürekli bir içiçelikte yaşamaktadır. Kapadokya'da geçmiş salt izlenir. Bu nedenle de, bu izleyişe denk düşen bir gerçeklik, estetik anlayışı sergilenir. Geçmişin kalıntıları karşısında karikatür sanatçısının bakış açısı kadar, baktığı yerlerin gerçekliği de önemlidir. Böyle bir zorunluluk çizere tuzaklarını hazırlar. Gerçekliği ve karikatür gerçeğini birleştirmenin güçlüğüdür bu. Çizimde farklı iki çizgi dilinin oluşması, ya da karikatürün resim sanatına teslim oluşuna tanık olunabilir. Balcioğlu için başında bunun ayrımlarına varıyor. Gerçekliğin (yöre gerçekliğinin) görselliğini, tarihsel kimliğini

Balcioğlu'nun son albümü "Kapadokya" Saint-Tropez ile gelen farklı bakışın bizdeki karşılığı: Seven; ama öykünmeyen bir kimlikle.

"Kapadokya" albümü ilk bakışta "Güle Güle İstanbul"un yanında yer alıyor. Tarihle, güncelin çizgi diliyle bir tür çatışması sanki ikisi de. "Kapadokya"yı dikkatle incelediğimizde, "Güle Güle İstanbul"dan ayrıldığı bakış açısını görmeye başlıyoruz. İstanbul'a: Bizans-Osmanlı-Cumhuriyet içiçeliğinde, yerleşik bir aydın çizer gözüyle bakıyordu Balcioğlu. Bu bakış açısı da doğal olarak, Semih Balcioğlu'nun içinde yaşadığı bir kente, kendi varlığını katmasını zorunlu kılıyordu. Görünüşte kendi sureti yer almasa da, Balcioğlu kendini çevreleyen bir kentle, kendini de ifade ediyordu.

Albümün bakış açısı

Kapadokya albümünün bakış açısı farklı. Balcioğlu bu albümüyle çıktığı geziye, bir çizer seyahatnameci tavrıyla

saklı tutan bir çizimin, karikatür kişiliğiyle örtüşmesine özen gösteriyor. Bu nedenle de, karikatür kişilerinin gerçek bir karikatür kimliğini saklı tutmasına öncelik vererek; onların içinde yer aldıkları mekânla çelişkilerini, karşıtlıklarını, gözlemlerini örtüşürüyor. Görünüşte yöre çıkışlı çizimin altında, figür çıkışlı yöre de bulunuyor. Böylece mekân-figür ilişkisindeki kopukluğu, farklı anlatımı engelliyor.

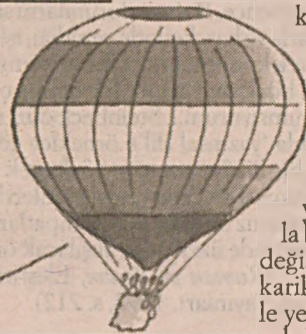
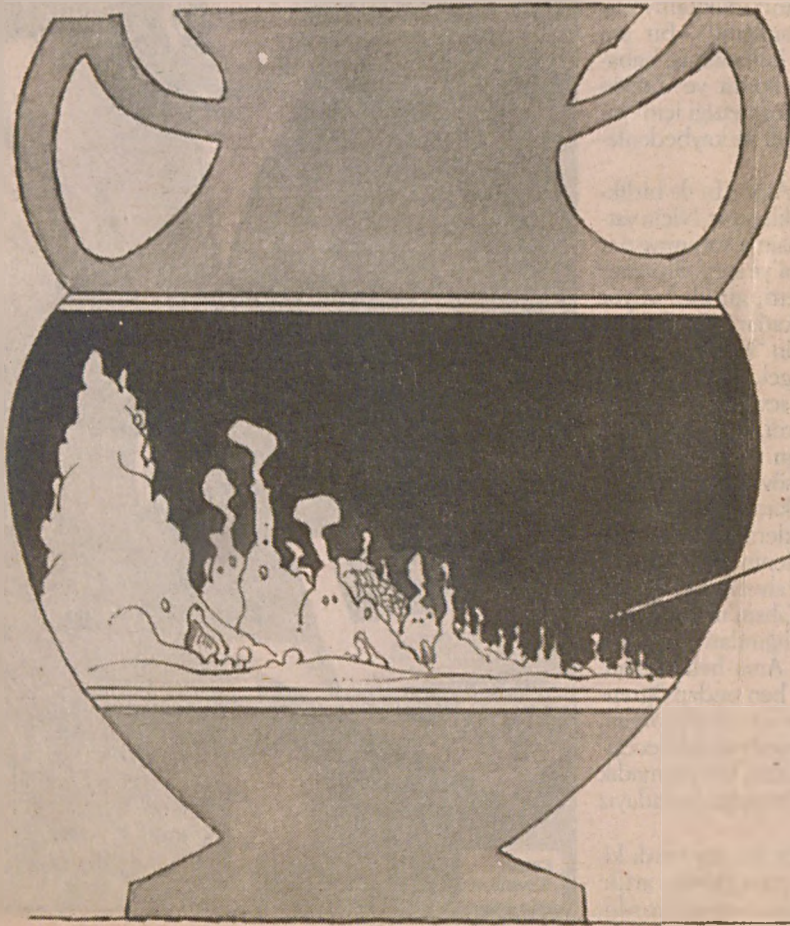
Zekâ yüklü anlatım

Kimi zaman bir resim tadı ağırlık kazanan sulu boya, insansız görüntüler var. Kitabın bütünlüğü açısından bu da zorunlu. Bu görüntüler, tekil olarak taşıdıkları resim tatlarına karşın, bir karikatür albümü sınırları dışına da çıkıyor. Burada resim tadının ağırlıkta olmasının temel nedeni, boyama biçiminden, kompozisyon şemalarından kaynaklanıyor. Ama tabanda saklı olan desen ise Balcioğlu'nun çiziminden hiç uzaklaşmıyor. Semih Balcioğlu çizgiyle oluşturduğu Kapadokya'da ne ise, suluboya çalışırken de değişmiyor. (Ayrıca bunlar albüme bir "göstermelik" niteliği de sağlıyor.) S. Balcioğlu'nun grafik sanatçısı kimliği boyamaya yönelik işlerde öne çıkar. Bu doğaldır, karikatüre de aykırı değildir; çünkü bu tür karikatürlerde amaç, bir resim yerine geçmek değil, resmin yanında, resimle karışmadan yer almaktır. Günümüz sanatçıların bu konuda (sergiye yönelik çalışmalarında) oldukça başarılı sonuçlara ulaşanları var.

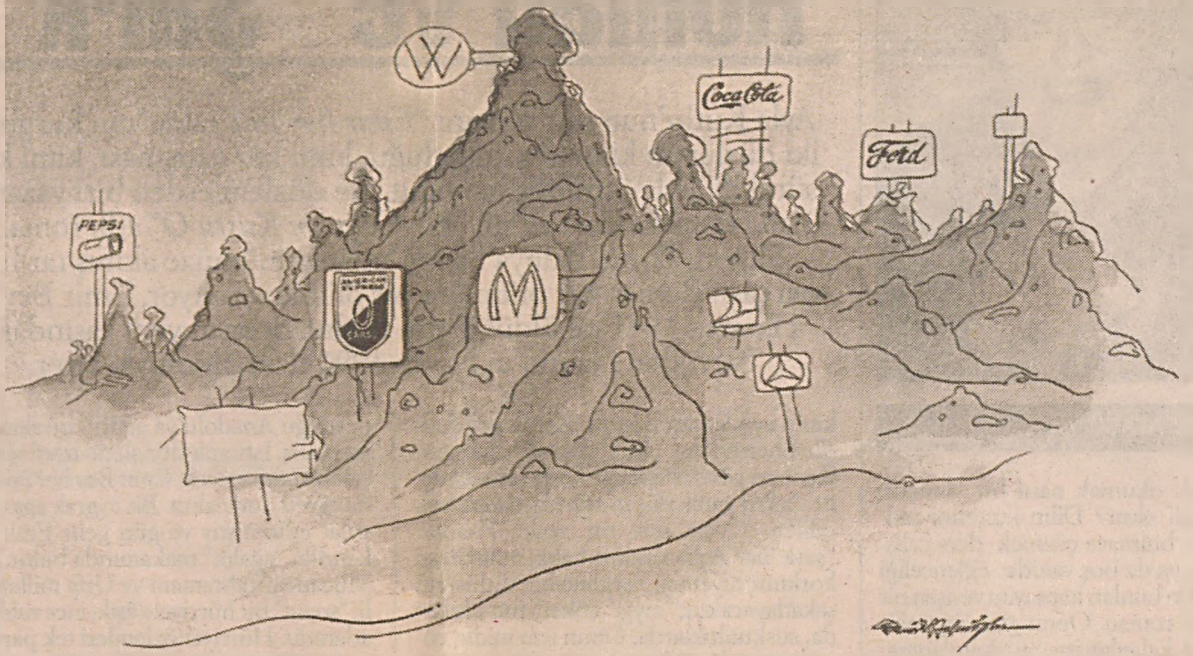
"Kapadokya" albümünde rengin kullanımı yeni tatlar içeriyor. Kimi zaman renk ile siyah-beyazın karşıtlığında, özgün bir tür oluşuyor. S. Balcioğlu'nun tarihe bakışıyla birlikte, tarihle günümüz insanın yer değiştirdiği çizimler gerçek bir çağdaş karikatür başyapıtları. İzleyen izlenenle yer değiştirmesine yönelik renk ve siyah-beyaz birlikteliğindeki çalışmalar-daki ince, zekâ yüklü anlatıma doyuluyor.

Turistik bir yörenin sakinleri de Balcioğlu'nun hüznü gözleminde yerini alıyor. Halı, kilim dokuyucusu kadınların hüznü serüveninde.

Sempé'nin "Saint-Tropez" albümünü 1968'de izlerken: "Bizim ustaların da böylesi kitapları olmasını ne denli istemişim", şimdi anlıyorum. Kapadokya böylesi bir isteği eksiksiz, özgün bir dile karşılıyor. ■

Kapadokya'nın yarattığı çizgi

Bir süre önce değerli dostum Semih Balcıoğlu'nun evinde Kapadokya çalışmalarının bir bölümünü görmüş, aralıksız bu konu üzerine yoğunlaşmasının sonuçları, beni hemen hemen yarım yüzyıl geriye götürmüştü. Kullandığı çizgi ve renkleri, Göreme Vadisi'nde günün biten bir saatinde yakalamış, gördüklerim yaşamımdan hiç silinmemiştir. "Anadolu Kentleri" kitabımın burasıyla ilgili bölümü, bu izlenimlere dayalı olmuştur.

Tüm Anadolu'yu babamın mesleği gereği içime sindirerek görmüş araştırmış bir kişi olarak Kapadokya bölgesi yaşamıma biraz geç üniversite yıllarımda katılmış, daha sonra sürekli gündemimde olmuştur. Bu nedenle Semih Balcıoğlu'nun kitaba dönüşmüş çalışması beni ilk günün izlenimlerine götürdü, yarım yüzyıl içinde geçmişe yeniden gidip gelmemi sağladı.

Önce gözümün önünden, Ord. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu; Sabahattin Eyüpoğlu'nun 1958 yılında yayınladıkları "Saklı Kilise" kitabı, "Karanlıkta Renkler" başlıklı belgesel filmleri geçti. Nedenle Semih Balcıoğlu'nun yeraltı şehirlerini içeren çizimleriyle bu çalışmalarını tekrar anımsadım. İkisi arasında bağ kurmaya çalıştım. 1950'li yıllarda hocam Ord. Prof. Dr. Mazhar Şevket İpşiroğlu'nun benim bu bölgeye daha yoğun eğilimi istemesi, ardından araştırmalarımda köylülerin güvercinlik olarak kullandıkları, bana ilk kez açtıkları ve adlarını benim verdiğim "Kuşlu Kilise", "Haçlı Kilise" ve benzerlerinin üzerindeki haçlardan ve kuşlardan oluşan bir dünyayı Semih Balcıoğlu'nun melekler, azizler, turistlerle birlikte büyük bir süreklilik yaratarak dünü; bugüne bağlamak için değerlendirmesi, anılarımdan kurtulmama neden oldu.

"Kapadokya Kaya Kiliselerinde İlk Nakışlar" başlıklı 1960 yılında tamamlanan çalışmanın hemen ardından Amerikalı bilim adamları ve uzmanlarla birlikte yaptığımız belgesel filmin çekimlerinde özel bir ışık altında gördüğüm duvar resimlerindeki figürlerin Semih Balcıoğlu'nun her sayfasından tekrar biraz "müstezhi" bize bakmaları, günlük yaşamın içinde özel görev almaları, Kapadokya'da her şeyin doğa-insan-sanatçı bütünleşmesinin bir yansıması olduğunun somut kanıtı gibiydi.

Yaşamımda çok özel yeri olan Kapadokya'nın o mutlu 50'li ve 60'lı yıllarını günümüze çektiğimde, bu kez Semih Balcıoğlu'nun turizmle gelen süpürücü öğelerle sağladığı çarpıcılığı tekrar düşünmeye başladım. Tüm Kapadokya'nın ortak kararlarla korunması için yaptığımız çalışmaları, aldığı-

mız kararlar, verilen kavgalar, acımasız hızlı kirlenişe direnmelerin, Semih Balcıoğlu'nun çizdiği yerliersiz konmuş ilan levhaları, doğayı yerleşmeleri yokeden büyük yapılar, salaş-özensiz turistik eşya satış merkezleri, son "40" yılın gerçek bir "muhasebesi" gibiydi. Sayısız araştırma yapsanız, sonuçta söyleyeceğiniz Semih Balcıoğlu'nun çizgilerinden çarpıcı olmayacaktı.

Bu çarpıcı yanlışların sıkıntısını "Uygarlıklar Ülkesi Anadolu" belgesel filminin çekimlerinde ve birkaç gün önce yayımlanan "Kapadokya" kitabı çalışmalarımda yeniden yaşamış bir kişi olarak, Semih Balcıoğlu'nun Kapadokya'ya salt "çizginin özenli-usta değerlendirilmesi" açısından bakmadım. Yarım yüzyıllık Kapadokya'nın yaşadığı serüven açısından da baktım.

Yıllarımızı verdiğimiz, dünyayı çevresinde toplamaya çalıştığımız Kapadokya'ya Semih Balcıoğlu'nun bakışı, daha önce değindiğim gibi kitabımın kapağıyla başlıyor. Büyülü Kapadokya'nın renginin solması, belki 21. yüzyılı görecektir dünyalılara ilk anlamlı uyarı oluyor. Bu büyümlü ortamın yaratılmasının kahramanları hiç kuşkusuz Erciyes, Melendiz ve Hasan Dağı'dır. Semih Balcıoğlu, dört bir yanı saran lavlardan insanlığın kültürünü nasıl yarattığını, uzun uzun anlatma gereksinimi duymadan, her şeyi tek bir sayfada çözüyor.

Burada anılarımızı zorlaması, hepimizi düşündürmesi gereken bir durumu da belirtmek isterim: Böylesi bir doğal-kültürel mirası Semih Balcıoğlu, geçmiş-gelecek çizgisinde, sürekliliği de içeren biçimde bir bütünlüğe ulaştırıyor. Gelecekte, Kapadokya'nın ürettiği ünlü bebeklerinin de görmesi gereken, 1985 yılında UNESCO tarafından "Dünya Doğal ve Kültürel Mirası" listesine alınmış bir özel coğrafyanın, ister istemez hepimize sorumluluklar yüklediğini o, çevirdiğimiz her sayfada bir

kez daha bizlere anımsatıyor.

Yaşamını Anadolu'nun kültürel kimliğine adanmış kişiler olarak Kapadokya konusunu sakın abarttığımız sanılmasın. Dünyada böyle coğrafyaları kullanma-değerlendirme şansı olan ulusların duyarlılıklarını geleceğe dönüştürmelerinin, artık herkese ortak bir dizi sorumluluk yüklediğini kısaca vurgulamak istiyorum.

Çektığımız filmler, yazdığımız kitaplardan daha çarpıcı sonuç almak istiyorsak, çizerlerimizin sorumluluğuna da yaslanmamız gerekir. Anadolu'nun doğal ve kültürel varlığının bizlerin ellerinde ulaştığı sonuçları onların kendi kişisel kimlikleriyle yansıtması, hem "Türkiye" hem de "dünya" için farklı önlemleri birlikte getirebilir.

Semih Balcıoğlu'nun "Kapadokya" dan sunduğu kesit, topraklarını kendisi yağmalayan, geleceğini kendisi karanlık kulan bir ulus için bir uyarı niteliği de taşıyabilir. Bu topraklarda yaratılmış büyük uygarlıkların sonuçlarını salt bir kuşağın tüketmesinin anlamsızlığı, çizerler eliyle de somutlanabilir.

"Kapadokya'nın Yarattığı Çizgi" hepimizi düşündürmeye, yanlışlarımıza sınır koymaya yöneltebilirse, bu sanatçıların öncülüğünde-uyarıcılığında olacaktır. Bir dizi çalışmasının ardından Semih Balcıo-

lu'nun "Kapadokya"nın her sayfasını çevirirken, UNESCO'nun ortaya attığı "Geçmişimiz İçin Gelecek" arayışının Anadolu ve Kapadokya için farklı bir anlam taşıdığını bu çalışma nedeniyle bir kez daha düşündüm. Yıllar önce buraları anlatan-çizen Paul Lucas, Charles Texier, William J. Hamilton, William Francis Ainsworth'un bıraktıkları görsel belgelerle birlikte Semih Balcıoğlu'nun Kapadokya çalışması değerlendirildiğinde, toplumumuzun yaklaşımı daha bir açıklık kazanıyor, yitirdiklerimiz belgelenebilir.

Çevresel ve kültürel mirasın yaşamımızın öncelikli gündemi oluşunu kanıtlamamızı, yaşama geçirmemizi her gün ürettikleri bir yanlış kararla ertelemek isteyenlere bu kitabın, ivedilikle ve gerekirse "karşılıksız" gönderilmesini öneriyorum. Doğal ve kültürel birikimin başta sanatçılar olmak üzere herkese esin kaynağı olmasının nedeni, belki karar verici-yönetici kadrolar tarafından da anlaşılabilir, bir büyük oluşum gelecek için de anlam taşıyor! Semih Balcıoğlu'nu Anadolu'nun farklı coğrafyalarında da görme umuduyula... ■

Kapadokya / Semih Balcıoğlu / Yapı Kredi Yayınları / Karikatür Albümü

SEMİH BALCIOĞLU

1928 yılında İstanbul'da doğdu. Işık Lisesi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde okudu. Akademinin grafik bölümünden mezun oldu (1952). İlk eseri 1943 yılında Akbaba mizah dergisinde yayımlanan Balcıoğlu birçok dergi ve gazetede çalıştı. Akbaba, Karikatür, Taş, Akşam, Vatan, Dünya, Tercüman ve Hürriyet bunların başlıcalarıdır. Balcıoğlu halen, Yeni Yüzyıl gazetesi çizeridir. Balcıoğlu meslek yaşamında yurtiçi ve yurtdışında 41 ödül kazandı. Gümüş Güvercin (Skopje), Altın Madalya (Pescara), Altın Palmiye ve Gümüş Hurma (Bordighera), Türkiye İş Bankası Büyük Ödülü, Abdi

İpekçi Barış ve Kardeşlik Ödülü, TÜYAP Onur Ödülü, Karikatür Vakfı Onur Ödülü bu ödüllerin birkaçıdır. Gabrovo Mizah Evi'nin yaptığı oylama sonucu dünyanın 106 çizerinden biri olarak kabul edilen Balcıoğlu'nun İtalya'da Tolentino, Bulgaristan'da Gabrovo, İsviçre'de Basel, Polonya'da Varşova Karikatür Müzelerinde eserleri vardır. Ayrıca, Almanya'da Wilhelm-Busch Karikatür Müzesi'nde eserleri sergilenmiştir. Semih Balcıoğlu Türkiye'de üçboyutlu karikatürü gerçekleştiren ilk sanatçıdır. seramikle yaptığı karikatürleri üç yıl arkaya İstanbul ve Ankara'da sergilendi (1964, 1965 ve 1966). Bugüne

kadar yedisi yurtdışında olmak üzere (Skopje, Melbourne, Sydney ve Canberra 1994) 55 kişisel sergi açtı. 19 karikatür kitabı yayımlanan Balcıoğlu'nun Güle Güle İstanbul adlı eseri İtalya'nın Pescara kentinde yapılan karikatür kitapları yarışmasında birincilik ödülü kazandı. Semih Balcıoğlu 1969 yılında iki arkadaşıyla birlikte Karikatürcüler Derneği'ni kurdu ve yedi dönem derneğin başkanlığı yaptı. 1996 yılında derneğin Onursal Başkanı oldu. Ayrıca, 1973-1979 yılları arasında Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın Genel Başkanlığı'nda bulundu. Evli olan Balcıoğlu'nun bir kızı var. ■